

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 121/2021-35

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej Advokátska kancelária Ivan Syrový, s. r. o., Kadnárova 83, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4Obdo/34/2020 z 31. augusta 2020 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4Obdo/34/2020 z 31. augusta 2020 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4Obdo/34/2020 z 31. augusta 2020 **zrušuje** a vec mu **vracia** na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **680,74 eur** a zaplatiť ich jej právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti sťažovateľky **nevychováje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 23. novembra 2020 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na prerokovanie vecí v jej prítomnosti podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením najvyššieho súdu o jej dovolaní, ktoré žiada zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

II.

2. Sťažovateľka sa žalobou z decembra 2011 domáhala proti žalovanej zaplataenia peňažnej čiastky. Vo veci okresný súd rozhodol už rozsudkom z 20. marca 2013, ktorý bol zrušený rozsudkom krajského súdu. Následne okresný súd nariadil pojednávanie na 14. december 2017, na ktoré predvolal sťažovateľku, ktorej bolo predvolanie doručené 30. novembra 2017, a konateľku sťažovateľky, ktorej bolo predvolanie doručené 20. novembra 2017. Konateľka sťažovateľky bola pre zlyhávanie srdca od 3. decembra 2017 do 15. decembra 2017 hospitalizovaná, a preto sa na pojednávanie bez ospravedlnenia nedostavila, pričom na pojednávanie sa nedostavil ani druhý konateľ sťažovateľky – syn hospitalizovanej konateľky. V predvolaní na pojednávanie bolo obsiahnuté poučenie o možnosti rozhodnúť rozsudkom pre zmeškanie žalobcu, pričom žalovaný takéto rozhodnutie na pojednávaní navrhol a okresný súd rozhodol rozsudkom pre zmeškanie žalobcu z dôvodu, že sťažovateľka sa bez ospravedlnenia tohto pojednávania nezúčastnila.

3. Sťažovateľka navrhla zrušenie rozsudku pre zmeškanie. Okresný súd návrh sťažovateľky na zrušenie rozsudku zamietol. Krajský súd v Nitre toto rozhodnutie po podanom odvolaní potvrdil. Uznesenie krajského súdu napadla sťažovateľka dovolaním, ktoré odôvodnila § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku, podľa ktorého dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

4. Najvyšší súd ústavnou sťažnosťou napadnutým uznesením dovolanie sťažovateľky odmietol. Uviedol, že predpokladom na zrušenie rozsudku pre zmeškania žalobcu je, že žalobca zmeškal pojednávanie, na ktorom došlo k vyhláseniu kontumačného rozsudku z ospravedlniteľného dôvodu. Ospravedlniteľný dôvod je predmetom posudzovania súdu, pričom ide o okolnosť, ktorá musí mať s ohľadom na povahu, nepredvídateľnosť, závažnosť, rozsah alebo z iných dôvodov aspekt ospravedlniteľnosti. Ide len o také okolnosti, ktoré na strane žalobcu nastali neočakávane, boli príčinou, že sa nemohol na pojednávanie dostaviť, prípadne svoju neúčast' vopred riadne ospravedlniť a ktoré za danej situácie možno považovať za dôvod ospravedlňujúci zmeškanie konania. Za ospravedlniteľný dôvod nie je možné považovať okolnosť, ktorá žalobcovi bola známa a ktorá mu objektívne nebránila, aby svoju neúčast' na pojednávaní včas ospravedlnil. K tvrdeniu sťažovateľky, že nebolo namieste vydanie rozsudku pre zmeškanie z dôvodu, že v konaní bola aktívna, najvyšší súd uviedol, že zo znenia zákona nevyplýva, že rozsudkom pre zmeškanie možno rozhodnúť len na prvom pojednávaní. Práve naopak, je tak možné rozhodnúť na ktoromkoľvek pojednávaní bez ohľadu na rozsah vykonaného dokazovania.

5. Najvyšší súd ďalej uviedol, že pojem ospravedlniteľný dôvod nie je definovaný a je iba na úvahe súdu, ktoré okolnosti v intenciách prípadu posúdi ako okolnosti hodné ospravedlnenia. Odpoveď krajského súdu na túto otázku považoval najvyšší súd za dostatočnú, jasnú a presvedčivú, keď odvolací správne uviedol, že spoločnosť sťažovateľky má dvoch, samostatne oprávnených konateľov a dôvody ospravedlniteľnej neúčasti sa vzťahovali len na jedného z nich, pričom druhému konateľovi nič nebránilo, aby sa pojednávania zúčastnil alebo svoju neúčast' ospravedlnil, na čo mal dostatok času. Najvyšší súd reagoval aj na sťažovateľkou nastolenú otázku, či je možné rozhodnúť rozsudkom pre zmeškanie iba na prvom pojednávaní alebo aj na ďalších pojednávaniach.

K tomu najvyšší súd uviedol, že zo zákona nevyplývajú také obmedzenia, pre ktoré by nebolo možné rozhodnúť rozsudkom pre zmeškanie na ktoromkoľvek nariadenom pojednávaní.

III.

6. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti zopakovala dôvody, pre ktoré od začiatku považovala rozhodnutie rozsudkom pre zmeškania za nesprávne. Zdôraznila, že všeobecné súdy ju neprípustným spôsobom sankcionovali v konaní, v ktorom bola aktívna a jej pasivita spočívala v nedostavení sa na jediné pojednávanie. Dodáva, že súdy pristúpili k čisto formalistickému výkladu § 278 Civilného sporového poriadku a bolo namieste zrušiť rozsudok pre zmeškanie s ohľadom na ospravedlniteľný dôvod spočívajúci v konkrétnych skutočnostiach. Tým, že nebolo vyhovené jej návrhu na zrušenie rozsudku pre zmeškanie, bolo porušené jej právo na spravodlivý súdny proces.

7. Najvyšší súd sa k tomu vyjadril tak, že zopakoval svoju argumentáciu z napadnutého rozhodnutia a dodal, že sa zaoberal všetkými podstatnými skutočnosťami a preskúmateľným spôsobom sa s nimi vysporiadal tak, ako to vyplýva z odôvodnenia, ktoré spĺňa kritériá ústavnej akceptovateľnosti.

8. Zúčastnená osoba – žalovaný v konaní pred všeobecnými súdmi sa k ústavnej sťažnosti vyjadril, že dôvod, ktorý sťažovateľka uviedla, nenastal náhle, neodkladne a neočakávane a bolo jej povinnosťou prostredníctvom druhého konateľa zabezpečiť účasť na pojednávaní alebo sa včasne ospravedlniť.

9. Sťažovateľka k vyjadreniu najvyššieho súdu a zúčastnenej osoby uviedla, že nebola v napadnutom konaní pasívna a boli dané závažné dôvody, pre ktoré sa na pojednávaní nemohla zúčastniť a ani svoju účasť ospravedlniť. Poukázala na to, že konateľka bola hospitalizovaná so zlyhávajúcim srdcom a druhý konateľ bol neustále vo vypätí z obáv o jej život. Sťažovateľka podotkla, že v zmysle právnej teórie a ustálenej súdnej praxe je práve hospitalizácia dostatočne vážnou okolnosťou, ktorú by mali konajúce súdy zohľadňovať.

IV.

10. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo na účinný prístup k súdu, ktorý poskytuje ochranu subjektívnym právam. Domáhať sa súdnej ochrany možno postupom stanoveným v procesných predpisoch a v prípade splnenia požiadaviek stanovených týmito predpismi má každý právo na to, aby bolo o jeho veci aj meritórne rozhodnuté. V prípade sťažovateľky k tomuto nedošlo, keďže jej žaloba bola zamietnutá rozsudkom pre jej zmeškanie, a to na základe toho, že sa napriek poučeniu bez ospravedlnenia nedostavila na pojednávanie. Dôvodom zamietnutia žaloby nebola či už skutková alebo právna nedôvodnosť jej žaloby, ale to, že sťažovateľka sa po šiestich rokoch od podania žaloby a potom, ako už prebehlo viacero pojednávaní a odvolacie konanie, nedostavila na pojednávanie.

11. Rozhodnutie rozsudkom pre zmeškanie je odklonom od štandardného procesu, pričom tento inštitút je v našom procesnom práve celkom novou konštrukciou, prostredníctvom ktorej sa vynucuje osobitná, určite nie nevyhnutná procesná aktivita strany spočívajúca v jej účasti na pojednávaní. Z konštrukcie rozsudku pre zmeškanie žalobcu vyplýva, že účasť na pojednávaní

nie je nevyhnutná a žalobca môže svoju neúčast' na pojednávaní ospravedlniť. Rovnako je možný taký postup súdu, že žalobca nebude poučený o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie a v prípade jeho nedostavenia sa na pojednávanie, či už neospravedlneného alebo bez žiadosti o odročenie pojednávania, súd vykoná pojednávanie v jeho neprítomnosti a meritórne rozhodne.

12. O žalobe sťažovateľky bolo rozsudkom pre jej zmeškania pojednávania rozhodnuté aj napriek tomu, že konanie už trvalo šesť rokov, počas ktorých sťažovateľka aktívne vykonávala svoje procesné práva a povinnosti. Súladnosť rozhodnutia rozsudkom pre zmeškania so základnými právami sťažovateľky preto nemožno vnímať izolovane z pohľadu toho, či k neúčasti sťažovateľky na pojednávaní 14. decembra 2017 došlo z ospravedlniteľného dôvodu v zmysle izolovaného výkladu § 281 ods. 1 Civilného sporového poriadku, ale aj z pohľadu toho, že žaloba sťažovateľky bola týmto rozsudkom zamietnutá po dlhotrvajúcom súdnom spore. Prístup zvolený všeobecnými súdmi v tomto prípade viedol k tomu, že rozsudkom pre zmeškanie sťažovateľky sa celkom neúčelne vynucovala procesná povinnosť sťažovateľky. Pritom vôbec nie je zrejmé, z akého dôvodu okresný súd pristúpil k tomu, že v predvolaní na pojednávanie si účasť sťažovateľky vynucoval aj poučením o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie.

13. K obdobným záverom dospel aj český ústavný súd (napr. nález sp. zn. I. ÚS 2656/12 zo 7. mája 2012), ktorý uviedol, že pri rozhodovaní o prípadnom vydaní rozsudku pre zmeškanie alebo pri rozhodovaní o návrhu žalovaného na zrušenie takéhoto rozsudku, by mal súd zobrať do úvahy tiež predchádzajúcu procesnú aktivitu žalovaného. K vydaniu rozsudku pre zmeškania by mal súd pristupovať uvážlivo a voliť tento inštitút najmä v prípadoch, v ktorých nezáujem na strane žalovaného je zrejmý, keď je žalovaný skutočne nečinný a odmieta sa aktívne podieľať na súdnom procese či úmyselne súdne konanie preťahuje.

14. V prípade sťažovateľky okresný súd celkom neuvážene pristúpil k tomu, že sťažovateľku bez akéhokoľvek jasného cieľa, len s nádejou toho, že bude môcť rozhodnúť nie vecne, ale len po splnení formálnych, možno aj nešťastnou náhodou spôsobených okolností, poučil o možnosti rozhodnúť rozsudkom pre zmeškanie, a to v čase, keď nie sťažovateľka, ale sám okresný súd bol v niekoľkoročnom omeškaní s poskytnutím efektívnej súdnej ochrany sťažovateľkou uplatneného práva.

15. K tomu treba uviesť, že sťažovateľkou uvedené dôvody, pre ktoré sa domáhala zrušenia rozsudku pre zmeškania, neboli typickým príkladom takých dôvodov, ktoré by bolo možné charakterizovať ako neospravedlniteľné. Skôr išlo o hraničný prípad, keďže bolo preukázané, že konateľka sťažovateľky bola po doručení predvolania na pojednávanie hospitalizovaná s vážnou chorobou a starostlivosť o ňu zabezpečoval jej syn – druhý konateľ sťažovateľky. S ohľadom na túto situáciu je pochopiteľné a ospravedlniteľné, že prioritou oboch konateľov sťažovateľky nebolo v priebehu približne desiatich dní medzi hospitalizáciou konateľky a konaním pojednávania to, aby s rýchlou zabezpečovali účasť na pojednávaní v spore, ktorý začal ešte na základe žaloby sťažovateľky pred šiestimi rokmi. Z pohľadu náhlejšej hospitalizácie a dlhoročného sporu vedeného na okresnom súde je preto výklad všeobecných súdov o tom, že nešlo o ospravedlniteľný dôvod zmeškania pojednávania podľa § 281 ods. 1 Civilného sporového poriadku, ústavne neudržateľný a v rozpore so základným právom sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právom podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorých obsahom je právo na vecné – meritórne rozhodnutie, a nie na formálne

rozhodnutie, ktoré bolo dosiahnuté hraničnou aplikáciou úpravy sankčného procesného odklonu. Preto bola ústavná sťažnosť sčasti tohto namietaného porušenia základných práv dôvodná.

16. Vo zvyšnej časti namietaného základného práva na prerokovanie veci v prítomnosti sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy ústavná sťažnosť nie je dôvodná, keďže k porušeniu tohto práva by mohlo dôjsť, ak by bola žaloba sťažovateľky vecne prerokovaná v jej neprítomnosti. K tomu však nedošlo, keďže k zamietnutiu žaloby došlo síce v jej neprítomnosti, no nešlo o vecné, ale o čisto formálne prerokovanie s takým výsledkom, ktorý bolo možné zvrátiť návrhom na zrušenie rozsudku pre zmeškanie, pri prejednaní ktorého bolo porušené právo sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

V.

17. Rozsudok pre zmeškanie žalobcu je nový a i preto určite nie neproblematický inštitút civilného procesu, ktorý vyžaduje iné ako paušálne používanie pri každom nariadenom pojednávaní. Osobná účasť žalobcu nie je nevyhnutným predpokladom úspechu každého jedného civilného sporu v akejkolvek jeho fáze. Rozsudok pre zmeškanie by nemal byť využívaný s cieľom čo najrýchlejšieho, o inak bezúčelného ukončenia sporu na úkor základného práva na súdnu ochranu. Prioritou v súdnom konaní musí zostať materiálna, nie formálna ochrana práv strán sporu. Pred formalizmom schematických poučení je potrebné uprednostniť zváženie celého priebehu konania. Podmienky pre vydanie rozsudku pre zmeškanie sú dané len vtedy, keď je takýto rozsudok oprávnenou sankciou za skutočnú pasivitu strany, ktorá úmyselne mieri k zmareniu efektivity súdneho procesu. Preto musia byť tieto podmienky posudzované zdržanlivo s tým, že v hraničných prípadoch musí byť uprednostnené riadne prejednanie sporu. Rozhodovanie na základe hraničného splnenia formálnych podmienok bez snahy o materiálne vedenie konania je často na hrane základného práva strany sporu.

VI.

18. Zistené porušenie základných práv sťažovateľky odôvodňuje to, aby jej najvyšší súd podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov úplne nahradil trovy konania, ktoré jej vznikli zastúpením advokátom. Výška náhrady 680,74 eur bola určená podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je jedna šestina priemernej mzdy za predchádzajúci polrok (§ 1 ods. 3 v spojení s § 11 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľka má nárok na náhradu za dva úkony právnej služby v roku 2020 (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie sťažnosti 2 x 177 eur) a za jeden úkon právnej služby v roku 2021 (1 x vyjadrenie na výzvu súdu 181,17 eur), čo spolu s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (2 x 10,62 eur a 1 x 10,87 eur) predstavuje 567,28 eur. Vzhľadom na to, že právny zástupca sťažovateľky je platiteľom dane z pridanej hodnoty, k tejto sume treba podľa § 18 ods. 3 vyhlášky pripočítať daň z pridanej hodnoty 113,46 eur.

P o u ě n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. júla 2021

Robert Šorl
predseda senátu